

JAKUB WRÓBEL

KIERUNEK

DESTINATION MALTA

MALTA

Malta

Valletta, Senglea, Birgu, Kalkara, Floriana, Gzira	6
St. Julian's	37
Mdina, Mtarfa	39
Mosta	47
Marsaxlokk	50
Melieha	52
Złota Zatoka	57
Bugibba	59
Qawra	60
Mnajdra	61

Gozo

Victoria (Rabat)	63
Mgarr	66
Gharb	67
Zatoka Dwejra	69

Wyspy Św. Pawła 71

Comino 73

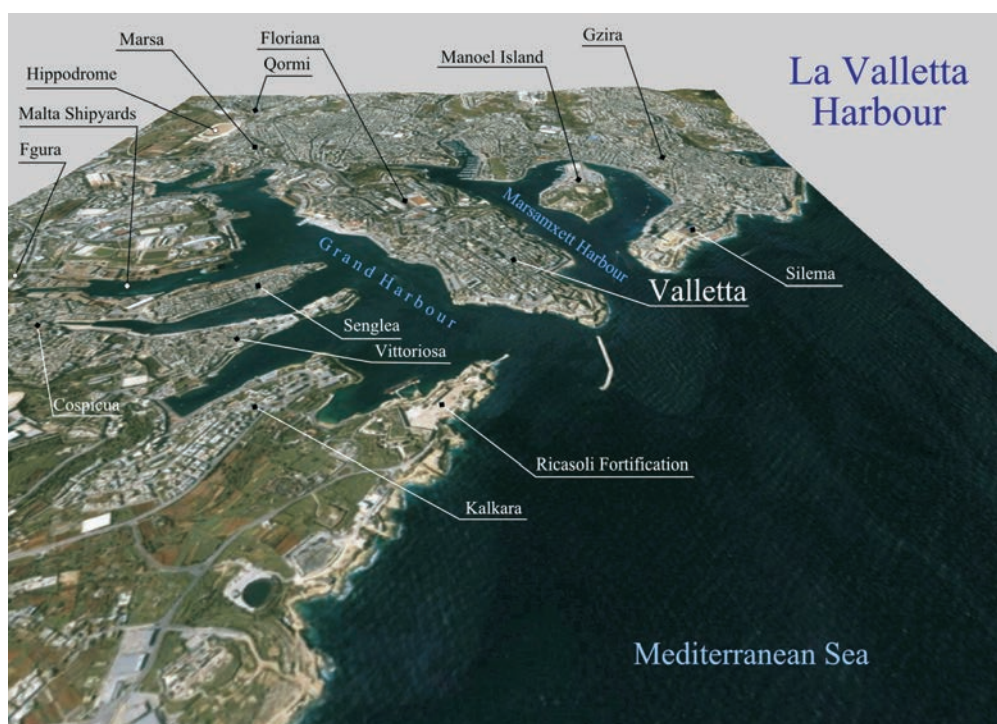

Flaga Malty
Flag of Malta

Schematyczna mapa
Malty z miastami
i miejscami opisanymi
w albumie

Schematic map of
Malta with the cities
and places described
in the album

Trójwymiarowa
mapa zespołu
miejskiego Valletty

3D map of the Valletta
urban area

ZARYS HISTORII MALTY / OUTLINE OF THE HISTORY OF MALTA

Początki cywilizacji na Malcie sięgają aż 5200 lat przed naszą erą, gdy przybyli tu pierwsi osadnicy z Sycylii. Około 800 roku przed naszą erą Fenicjanie założyli tu swoje pierwsze osiedla, a 300 lat później Kartagińczycy. W 218 roku przed naszą erą Malta przeszła pod panowanie Rzymian. W latach 454-464 wyspą zarządzali Wandalowie, a później Ostrogoci. W 535 roku wyspa została w ramach rekonkwisty cesarza Justyniana I włączona do Cesarstwa Bizantyjskiego. Od 870 roku była pod władaniem Arabów. W 1090 roku została zdobyta przez Normanów i stała się częścią księstwa sycylijskiego, a później Królestwa Sycylii. W 1530 roku cesarz Karol V Habsburg przekazał wyspę zakonowi joannitów wydalonemu z Rodos. 18 maja 1565 roku rozpoczęło się oblężenie armii imperium osmańskiego, które zakończyło się zwycięstwem Maltańczyków. W celu lepszej obrony wielki mistrz Jean de la Valette rozpoczął budowę nowego miasta na półwyspie Sciberras, które zostało nazwane Vallettą od nazwiska wielkiego mistrza. W 1798 roku podążająca do Egiptu flota francuska zaatakowała i zdobyła wyspę. W 1800 roku po wygnaniu z wyspy zakonników, Francuzi musieli ulec Brytyjczykom i powstańcom maltańskim. Trwający od 1814 roku Kongres Wiedeński ustanowił Maltę brytyjską kolonią. Odtąd aż do II połowy XX wieku losy Malty związały się z Wielką Brytanią. Podczas II wojny światowej Malta była bombardowana przez niemieckie i włoskie lotnictwo, aby osłabić ją jako bazę dla brytyjskich okrętów podwodnych, stwarzających zagrożenie dla łańcucha niemieckich dostaw dla państw Osi walczących w Afryce Północnej. Po oblężeniu z lat 1940-42 wyspa została odznaczona brytyjskim orderem - Krzyżem Jerzego. W 1947 roku Malta uzyskała autonomię wewnętrzną, a w 1963 roku proklamowano powstanie państwa maltańskiego. Rok później uzyskała ona już częściową niepodległość jako State of Malta w ramach królewskiej wspólnoty Commonwealth realm. 13 grudnia 1974 roku proklamowana została Republika Malty. Pod koniec lat 80-tych doszło do znacznej liberalizacji gospodarki kraju, dzięki czemu możliwy był znaczny rozwój ekonomiczny. 1 maja 2004 Malta przystąpiła do Unii Europejskiej. Od 1 stycznia 2008 roku walutą obowiązującą jest euro. Prezydentem Malty jest George Vella, zaś państwo jest obecnie republiką parlamentarną.

Oblężenie Malty 1565 / Siege of Malta 1565

The beginnings of civilization in Malta date back to 5200 BC, when the first settlers from Sicily arrived here. Around 800 BC, the Phoenicians established their first settlements here, followed by the Carthaginians 300 years later. In 218 BC, Malta came under Roman rule. In 454-464, the island was governed by the Vandals and later the Ostrogoths. In 535, as part of the Reconquista of Emperor Justinian, the island was incorporated into the Byzantine Empire. From 870, it was under Arab rule. In 1090, it was conquered by the Normans and became part of the Duchy of Sicily, and later the Kingdom of Sicily. In 1530, Emperor Charles V of Habsburg gave the island to the Hospitaller Order, expelled from Rhodes. On May 18, 1565, the Ottoman army began its siege, ending in a Maltese victory. In order to better defend itself, Grand Master Jean de la Valette began building a new city on the Sciberras Peninsula. Which was named Valletta after the Grand Master. In 1798, the French fleet heading to Egypt attacked and captured the island. In 1800, after the monks were expelled from the island, the French had to surrender to the British and Maltese rebels. The Congress of Vienna, which had been ongoing since 1814, established Malta as a British colony. From then until the second half of the 20th century, Malta's fate was linked to Great Britain. During World War I, Malta was bombed by German and Italian aircraft to weaken it as a base for British submarines, which posed a threat to the German supply chain for the Axis powers fighting in North Africa. After the siege in 1940-42 the island was awarded the British order - George's Cross. In 1947, Malta gained internal autonomy, and in 1963 the creation of the Malta's state was proclaimed. A year later, it gained partial independence as the State of Malta within the Royal Commonwealth realm. On 13 December 1974, the Republic of Malta was proclaimed. In the late 1980's the country's economy was significantly liberalized, which enabled significant economic development. On 1 May 2004, Malta joined the European Union. Since 1 January 2008, the currency is the euro. The President of Malta is George Vella, and the country is currently a republic with unicameral parliament.

Zniesienie oblężenia Malty w 1565 r./ Lifting of the Siege of Malta in 1565

Valletta, Senglea, Birgu, Kalkara, Floriana, Gzira

(Po prawej) Jean Parisot de la Valette (1494-1568), 49-ty wielki mistrz Zakonu Maltańskiego
(Right) Jean Parisot de la Valette (1494-1568), 49th Grand Master of the Order of Malta

Valletta is the southernmost European capital. A UNESCO World Heritage Site, and, not without reason, is called an open-air museum. The city was founded by Jean de la Valette, who laid the foundation stone in 1556. From that time on, Valletta began to grow steadily

Valletta jest najbardziej na południe wysuniętą europejską stolicą, znajduje się na liście światowego dziedzictwa UNESCO i nie bez kozery nazywana jest muzeum pod gołym niebem. Miasto założył Jean de la Valette, kamień węgielny pod budowę miasta położył on w 1566 r. Od tego czasu Valletta zaczęła się systematycznie rozrastać. Układ ulic został oparty na planie hippodamejskim (ulice przecinają się pod kątem prostym). Prace były kontynuowane jeszcze długo po śmierci Vallette'a, który spoczął ostatecznie w konkatedrze św. Jana. (Powyżej) Widok na Wielki Port i Sengleę. (Po lewej) Wieża katedry św. Pawła. (Poniżej) Widok na Wielki Port oraz fort Ricasoli znajdujący się w Kalkara. (Poniżej po lewej) Popiersie Gregorio Carafa - 62-ego wielkiego mistrza Zakonu Maltańskiego w Valletcie (1680-1690)

The street plan was based on the Hippodamian plan (streets intersecting at right angles). Work continued long after Vallette's death, and he was finally laid to rest in St. John's Co-cathedral. (Above center) View of the Grand Harbor and Senglea. (Above left) St. Paul's Cathedral Tower. (Right) View of the Grand Harbor and Fort Ricasoli in Kalkara. (Below) Bust of Gregorio Carafa - 62nd Grand Master of the Order of Malta (1680-1690) in Valletta

Rycerze joannicy podczas Wielkiego Oblężenia w 1565 roku

Knights of St. John during the Great Siege of 1565

Fort Saint Angelo w Birgu został zbudowany w okresie średniowiecza jako Zamek *Castrum Maris* i przebudowany w latach 1530-1630 przez zakon joannitów jako fort z bastionami. Jest najbardziej znany jako główna kwatera zakonu podczas Wielkiego Oblężenia Malty w 1565 roku. Podczas II wojny światowej fort został zniszczony. Później został odbudowany i pełni rolę atrakcji turystycznej, chociaż część fortu została zwrócona Zakonowi Maltańskiemu

Fort Saint Angelo in Birgu was built in the medieval period as *Castrum Maris* Castle and rebuilt between 1530 and 1630 by the Order of St. John as a bastioned fort. It is best known as the Order's headquarters during the Great Siege of Malta in 1565. The fort was destroyed during WWII. It was later rebuilt and is now a tourist attraction, although part of the fort was returned to the Order of Malta

Pałac Wielkiego Mistrza to centrum administracyjne Malty przez trzy i pół wieku. Został zbudowany w 1571 roku i był siedzibą wielkiego mistrza Zakonu Maltańskiego Św. Jana. Podczas brytyjskiego okresu kolonialnego był siedzibą gubernatora. Obecnie jest miejscem pracy prezydenta Malty. (Po lewej i po prawej) Zbrojownia ma w swojej kolekcji broń okresu Kawalerów Maltańskich

The Grand Master's Palace has been the administrative centre of Malta for three and a half centuries. It was built in 1571 and was the seat of the Grand Master of the Order of St. John. During the British colonial period it was the seat of the Governor. It is currently the workplace of the President of Malta. (Left and right) The Armoury has a collection of weapons from the Knights of Malta period

(Po lewej) Dziedziniec pałacowy

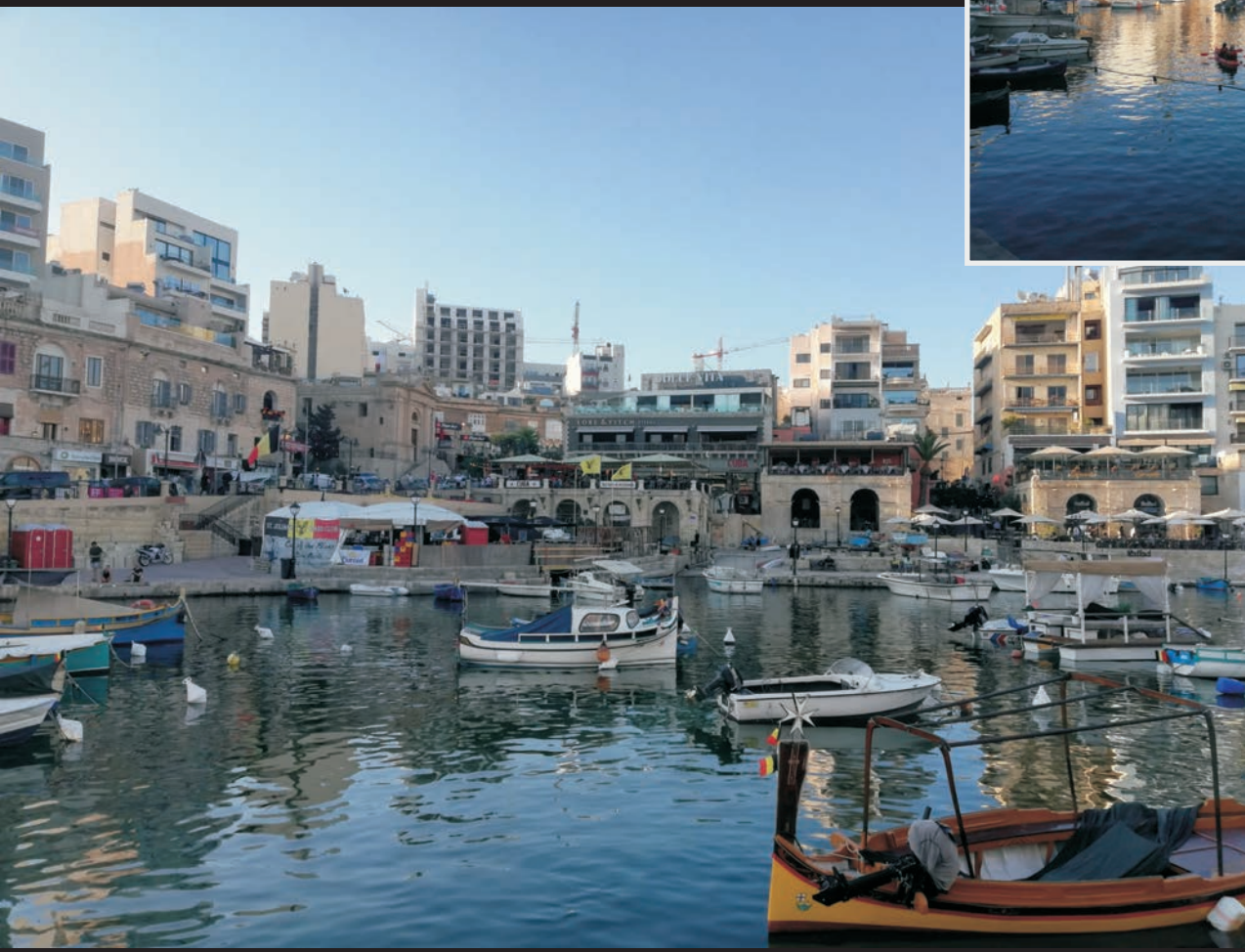
(Left) The Palace Courtyard

St. Julian's było pierwotnie niewielką osadą rybacką. Od lat 30-tych XX wieku następował zwiększony napływ ludności, co przyczyniło się do zmiany charakteru tej miejscowości. Obecnie dominuje tutaj zwarta zabudowa, a zatoka Spinola Bay znana jest nie tylko z cumujących tutaj łodzi rybackich, ale też i turystycznych. (Po prawej) Kościół Matki Bożej z Góry Karmel, znany też jako Kościół Karmelitów, położony nad Balluta Bay. Obecny kościół pochodzi z I połowy XX wieku

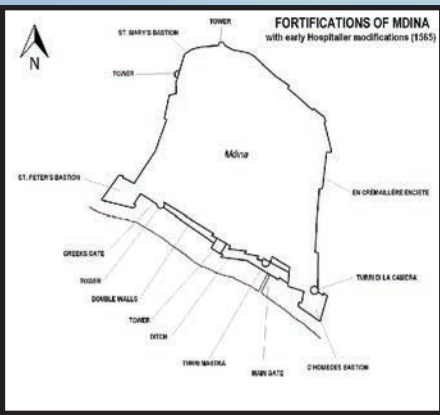

37

St. Julian's was originally a small fishing village. Since the 1920s, there has been an increased influx of people, which has contributed to the change in the character of the town. Today, it is dominated by compact development, and Spinola Bay is known not only for the fishing boats that moor here, but also for the tourists. (Top) The Church of Our Lady of Mount Carmel, also known as the Carmelite Church, located on Balluta Bay. The current church dates from the first half of the 20th century

Plan fortyfikacji Mdiny
Plan of Mdina's fortifications

Mdina, Mtarfa

Część średniowiecznych fortyfikacji Mdiny została rozebrana przez joannitów i przebudowana przez nich w XVII i XVIII wieku na fortyfikacje bastionowe. (Powyżej) Brama Grecka. (Po lewej) W głębi Brama Miejska z 1724 roku, zbudowana wg projektu Charlesa Francois de Mondion

39

Part of Mdina's medieval fortifications were dismantled by the Hospitallers and rebuilt by them in the 17th and 18th centuries at bastion fortifications. (Above) Greek Gate. (Left) In the background, the City Gate from 1724, built according to the design of Charles Francois de Mondion

Największym zabytkiem Mosty jest Sanktuarium Wniebowzięcia Matki Bożej, znane jako Rotunda w Moście - rzymskokatolicki kościół parafialny i bazylika mniejsza. Posiada ona jedną z największych kopuł w Europie. Tytuł bazyliki nadał jej papież Franciszek w 2018 roku i została zbudowana w XIX wieku na miejscu poprzedniej świątyni. Obecna została zaprojektowana przez architekta Giorgio de Grognet Vasse, który inspirował się Panteonem w Rzymie. (Po lewej i poniżej) Kamienice z zielonymi wykuszami i balkonami

47

The largest monument in Mosta is the Sanctuary of the Assumption of the Virgin Mary, known as the Rotunda of Mosta - a Roman Catholic parish church and minor basilica. It has one of the largest domes in Europe. The title of basilica was given to it by Pope Francis in 2018 and was built in the 19th century on the site of a previous temple. The current temple was designed by the architect Giorgio de Grognet Vasse, who inspired the Pantheon in Rome. (Above and left) Townhouses with green bay windows and balconies

Marsaxlokk

The fishing village in southeastern Malta is known for its colorful boats called *luzzu*, its fish market, and its restaurants serving fish and seafood. The name itself comes from the Arabic *marsa*, or port, and the Maltese *xlokk*, referring to the wind called *sirocco* that blows from Africa. Ottoman forces docked their ships here in 1565 before attacking Fort St. Elmo in Valletta. (Left below) The market

Wioska rybacka położona na południowym wschodzie Malty znana jest z kolorowych łódek nazywanych *luzzu*, targu rybnego oraz restauracji serwujących ryby i owoce morza. Sama nazwa pochodzi od arabskiego *marsa* - inaczej port oraz maltańskiego *xlokk*, odnoszącego się do wiejącego od strony Afryki wiatru zwanego *sirocco*. Siły osmańskie w 1565 roku zacumowały tu swoje statki przed atakiem na fort św. Elma w Valletcie. (Po lewej) Targowisko

Złota Zatoka

Golden Bay

(Left) Popeye village, located west of Golden Bay, was created for the 1980 Popeye the Sailor movie starring Robin Williams. The movie flopped, but the village survived and is now a tourist attraction

(Powyżej) Wioska Popeye położona na zachód od Złotej Zatoki powstała na użytek filmu o marynarzu Popeye z 1980 roku z Robinem Williamsem w roli głównej. Film poniósł klęskę, ale wioska została i stanowi dziś atrakcję turystyczną

Złota Zatoka (malt. Il-Mixquqa) to jedna z wielu zatok i piaszczystych plaż na Malcie. Wcześniej znana była jako Wojskowa Zatoka. Plaża łagodnie opada umożliwiając pływakom łatwe wejście do morza i jest najpopularniejszą plażą regionu Manikata. Znajduje się tutaj duży hotel i kilka plażowych klubów. (Po prawej) Wieża Ghajn Tuffieha. Na Malcie jest wiele podobnych wież z czasów świetności Zakonu św. Jana

Golden Bay (Maltese: Il-Mixquqa) is one of the many bays and sandy beaches in Malta. It was formerly known as Military Bay. The beach slopes gently, allowing swimmers to easily enter the sea, and is the most popular beach in the Manikata region. There is a large hotel and several beach clubs here. (Right) Ghajn Tuffieha Tower. There are many similar towers in Malta from the glory days of the Order of St. John

Since the time of Arab rule, the town was called Rabat. Renamed Victoria to celebrate Queen Victoria's Golden Jubilee in 1897. Rabat is the biggest city of Gozo island. (Right) The Citadel. (Bottom) The circular building of the "Banca Giuratale" city hall from 1733

Victoria (Rabat)

Od czasów panowania Arabów miejscowość nosiła nazwę Rabat. Przemianowana na Victorię dla uczczenia złotego jubileuszu królowej Wiktorii w 1897 r. Jest największym miastem wyspy Gozo. (Powyżej) Cytadela. (Poniżej i po prawej) Okrągły budynek ratusza "Banca Giuratale" z 1733 roku

Comino

Comino is the third largest island in the Maltese Archipelago, located between Malta and Gozo. The island is home to one of Malta's main attractions - the Blue Lagoon. The island can be reached by a tourist ferry. Thanks to its wrecks, which are objects of underwater tourism, it is popular among divers

Comino to trzecia co do wielkości wyspa Archipelagu Wysp Maltańskich znajdująca się między Maltą a Gozo. Na wyspie znajduje się jedna z głównych atrakcji Malty - Błękitna Laguna. 73 Na wyspę można się dostać promem turystycznym. Dzięki wrakom będącymi obiektami podwodnej turystyki jest popularna wśród nurków

Ta niezwykła wyspa jaką jest Malta posiada wiele atrakcji, poczynając od ciekawej historii aż po niesamowite geograficzne położenie w samym centrum Morza Śródziemnego. Z tego tytułu przechodziła z rąk do rąk. Była prowincją imperium rzymskiego, bizantyjskiego, Francji oraz imperium brytyjskiego. Lecz zawsze będzie kojarzona z zakonem joannitów, którzy przez dwa i pół wieku związali się z Malcią. Niespieszny wyspiarski styl połączony z dumą narodową oraz gościnnością charakteryzuje mieszkańców wyspy. Malćę upodobali sobie zwłaszcza filmowcy. Kręcono tu takie hity jak Gladiator, Napoleon, Troja czy Hrabia Monte Christo. A wszystko to za sprawą niezwykłych krajobrazów i ciepłego klimatu. A więc turysto strudzony, przybywaj w te strony, a nie będziesz zawiedziony!

This extraordinary island of Malta has many attractions, from its interesting history to its incredible geographical location in the very centre of the Mediterranean Sea. For this reason, it changed hands many times. It was a province of the Roman, Byzantine, French and British empires. But it will always be associated with the Order of St. John, who for two and a half centuries were associated with Malta. The islanders have an unhurried island style combined with national pride and hospitality. Malta is particularly popular with filmmakers. Hits such as Gladiator, Napoleon, Troy and The Count of Monte Christo were filmed here. And all this thanks to the extraordinary landscapes and warm climate. So, weary tourist, come to this area of Malta and you not be never disapointed and always welcome!

O autorze:
Jakub Wróbel
ur. 2 września 1979
w Warszawie,
absolwent
Państwowej
Szkoły Filmowej
Telewizyjnej
i Teatralnej w Łodzi.
Filmowiec, fotograf,
grafik, z zamiłowaniem
historyk

About author:
Jakub Wróbel
born in September 2,
1979 in Warsaw,
graduate
National Film School
in Lodz in Poland.
Filmmaker, photographer,
graphic designer,
historian by passion

ISBN 978 - 83 - 975142 - 0 - 1

9 788397 514201